

धडा 16 पाठ

अपघात

विनोद : अरे शाम, ही बातमी वाचली आहेस? "कात्रज घाटात भीषण अपघात." बापरे! काय भयानक अपघात!

शाम : ती बातमी वाचल्यावर माझ्या अंगावर तर काटाच उभा राहिला.

विनोद : कारे?

शाम : अगदी अशाच अपघातात मी सापडलो होतो.

विनोद : तू? कधी? कुठे?

शाम : फार वर्ष झाली. मी त्यावेळी कॉलेजात शिकत होतो. बहुतेक पहिल्या वर्षाला होतो. परीक्षा संपली होती. आम्हा सगळ्यांना घरी जायची घाई झाली होती. मी ही घरी यायला निघालो होतो.

विनोद : म्हणजे कोल्हापूरलाच ना?

शाम : हो. कोल्हापूरलाच! गाडीचं आरक्षण आधी करुन ठेवलं नव्हतं. पण, रातराणीत जागा मिळायला त्रास झाला नव्हता.

विनोद : त्यावेळी रातराण्या होत्या?

शाम : नुकत्याच सुरु झाल्या होत्या. त्या दिवशी चालक फारच उशिरा आला. गाडी जवळ जवळ अर्धा पाऊण तास उशिरा सुटल्यामुळे वेळ भरुन काढायला त्यानं गाडी भरधाव सोडली होती. आम्ही सगळेच जीव मुठीत धरुन बसलो होतो. कात्रजचा घाट सुरळीत

ओलांडल्यावर सर्वांनीच सुटकेचा

दुर्घटना

विनोद : अरे श्याम, यह खबर पढ़ी हैं (क्या)? "कात्रज घाटी में भीषण दुर्घटना"। बापरे कितनी भयंकर दुर्घटना!

श्याम : वह खबर पढ़ते ही मेरे रोंगटे खड़े हो गए।

विनोद : क्यों?

श्याम : बिलकुल ऐसी ही दुर्घटना में मैं फस गया था।

विनोद : तुम कब? कहाँ?

श्याम : बहुत साल बीत गए। तब मैं कॉलेज में पढ़ता था। शायद पहले वर्ष में था। परीक्षा खतम हुई। हम सब घर जाने की जल्दी में थे। मैं अपने घर जाने के लिए निकला था।

विनोद : यानि कोल्हापूर के लिए न?

श्याम : हाँ कोल्हापूर के लिए। बस में सीट का आरक्षण पहले नहीं कर रखा था। लेकिन रातराणी में सीट मिलने में कोई दिक्कत नहीं हुई थी।

विनोद : तब रातरानियाँ थीं?

श्याम : तभी शुरु हुई थीं। उस दिन ड्राइवर काफी लेट आया। बस करीब करीब आधा-पौन घंटा देर से छूटी। समय पूरा करने के लिए उसने बहुत तेजी से गाडी चलाई थी। हम सभी कलेजा थाम कर बैठे थे। कात्रज की घाटी आसानी से पार करने के बाद सभी ने चैन की

निश्वास टाकला होता. सगळे निर्धास्त झाले होते. कुणाकुणाला डुलक्याही लागल्या होत्या. माझा शेजारी तर माझ या खांद्यावर डोकं ठेवून झोपला होता. तो तसा झोपल्यामुळे माझा खांदा अवघडला होता. मला मात्र झोपच आली नव्हती. कसली तरी भीती वाटत होती. धाकधूक वाटत होती. अस्वस्थता वाटत होती. त्यातच खंबाटकी घाट सुरु झाला.

विनोद : का रे? थांबलास का?

श्याम : ती धोक्याची वळणं. मी अगदी सांभाळून बसलो होतो. अशाच एका वळणावर समोरून एक बस आली. दोन्ही गाड्या वेगात होत्या. दोघाही चालकांनी जोरात ब्रेक लावले. पण काहीच उपयोग झाला नाही. बघता बघता ती बस शेजारच्या दरीत कोसळली. मी सुन्न झालो होतो. आमची बसही डावीकडे डोंगराच्या कड्यावर आदळली होती. बस आदळल्यामुळे पुढच्या बाजूचे लोक जखमी झाले होते. जिकडे बघितलं तिकडे जखमी प्रवासी. सुदैवाने कुणीही दगावलं नव्हतं. माझा शेजारी झोपेतच दाणकन समोरच्या दांडीवर आदळला होता. त्याच्या डोक्याला जबर जखम झाली होती. मी उजवीकडे बसलो होतो. खिडकी शेजारी मला खरचटलंसुद्धा नाही.

विनोद : बापरे. खरोखरच जिवावर बेतलं होतं. आजचा अपघातही अगदी तसाच आहे, नाही?

श्याम : तर काय. म्हणूनच तर ती बातमी वाचता वाचता माझा थरकाप झाला.

विनोद : बरं तर. तू आज पुण्याला जाणार

साँस ली थी। सब निश्चित हो गए थे। कई लोगों की आँख भी लग गई थी। मेरे बराबर वाला तो आराम से मेरे कंधे पर सिर रख कर सोया था। उसके इस तरह सोने कि वजह से मेरा कंधा अकड़ गया था। पर मुझे नींद नहीं आई थी। मुझ में एक अनजाना डर समाया हुआ था। दिल धक-धक कर रहा था। मैं अस्वस्थ अनुभव कर रहा था। बड़ी बेचैनी हो रही थी। इतने में खंबाटकी घाट शुरु हो गया।

विनोद : क्या हुआ? चुप क्यों हो गए?

श्याम : वे खतरनाक मोड़। मैं सावधानी पूर्व बैठा था। ऐसे ही एक मोड़पर सामने से एक बस आई। दोनों ही गाडियाँ तेज गति में थीं। दोनों चालकों ने तेजी से ब्रेक लगाए। पर कोई फायदा नहीं हुआ। देखते-देखते वह बस पास की खाई में जा गिरी। मैं सुन्न हो गया था। हमारी बस बाईं तरफ की पहाडी से जा टकराई थी। आगे बैठे लोग जखमी हो गए थे बस के टकरा ने से। जहाँ देखो वहाँ जखमी यात्री। भाग्य से किसी की जान नहीं गई थी। मेरा पडोसी नींद में था। सामने वाली सीट के डंडे से जा टकराया था। उसके सिर में बहुत चोट आई थी। मैं दाईं तरफ खिडकी वाली सीट पर बैठा था। मुझे खरोंच तक नहीं आई।

विनोद : बापरे यह तो बिल्कुल जान पर ही बन आई थी। आजकी दुर्घटना भी बिल्कुल ऐसी ही है न?

श्याम : हाँ, इसलिए तो वह समाचार पढते पढते मैं काँप उठा।

विनोद : अच्छा। तुम आज पुणे जा रहे हो

आहेस नं? त्यासाठी शुभेच्छा. मी आता ऑफिसात जाईन. मी परत येईपर्यंत तू स्टेशनवर निघून गेला असशील.
श्याम : नाही. मी एवढ्या लवकर निघून गेलो नसेन. आठ वाजेपर्यंत गाडी स्टेशनवर आली असेल. साडेआठ-पर्यंत ती सुटलेली असेल.

न? उस के लिए शुभोच्छाएँ। मैं अभी ऑफिस जाऊँगा। मैं वापस आने तक तुम स्टेशन के लिए निकल चुके होंगे।
श्याम : नहीं। मैं इतनी जल्दी नहीं निकलूँगा। आठ बजे तक गाडी स्टेशन आ गई होगी। साढ़े आठ तक वह छुट भी गई होगी।

शब्दार्थ

अपघात	दुर्घटना
बातमी	समाचार
अंगावर काटा	बदनपर रोंगटे
खडे होना	उभा राहणे
कधी	कब
कुटे	कहाँ
बहुतेक	शायद
आरक्षण	आरक्षण
नुकत्याच	हाल ही में
उशिरा	देर से
जवळ जवळ	करीब करीब
भरधाव	तेज
जीव मुठीत धरणे	जी थामकर रखना
सुरळीत	बिना किसी बाधा के
ओलांडणे	पार करना
सुटका	छुटकारा
निश्वास टाकणे	चैन की सांस लेना
निर्धास्त	निश्चीत
डुलकी	झपकी
शजारी	पडोसी
खांद्यावर	कंधेपर
झोप	नींद
अवघडणे	अकड़ जाना
धाकधूक	धक-धक करना
अस्वस्थता	बेचैनी
धोक्याची वळणं	खतरनाक मोड़

सांभाळून	सँभल कर
वळण	मोड़
समोरून	सामने से
वेगात	तेज गति से
कोसळली	गिर पडी/टकराई
सुन्न होणे	सन्न हो जाना
कडा	खड़ा, पहाड़
जखमी होणे	जखमी होना
दगावणं	चल बसना
दांडी	डंडी
आदळणे	जोर से गिरना
उजवीकडे	दाहिनी तरफ
खरचटणे	खरोचें आना
खरोखरच	सचमुच ही
जीवावर बेतणे	जान का संकट आना
थरकाप होणे	काँपना

अभ्यास

- I नीचे दिए प्रश्नों के उत्तर दीजिए।
- 1) अपघात कोठे झाला?
 - 2) चालक गाडी वेगात का चालवत होता?
 - 3) तो भयंकर अपघात पाहून माझी स्थिती कशी झाली?
 - 4) अपघातात माझ्या शेजाऱ्याला काय झाले?
 - 5) गाडी किती वाजता येईल व केव्हा सुटेल?
- II पाठ के आधार पर दो खंडों में दिए गए वाक्यांशों को सही मिलान कर वाक्य पूरे कीजिए।
कात्रज घाटात तो भीषण	फार उशिरा आला.
बातमी वाचल्यावर	त्याने गाडी भरघाव सोडली.
त्या दिवशी चालक	धरुन बसलो होतो.
वेळ भरुन काढायला	माझा खांदा अवघडला होता.
तो तसा झोपल्यामुळे	अंगावर काटा उभा राहिला.
मला मात्र झोपच	अपघात घडला.
जीव मुठीत	येत नव्हती.
- III उदाहरण के अनुसार वाक्यों का परिवर्तन कीजिए।

1. उदाहरण: विनोदला अपघाताची बातमी समजली आहे.
विनोदला अपघाताची बातमी समजली होती.

- 1) तू मैत्रिणीकडे आली आहेस.
- 2) तू अशाच अपघातात सापडला आहेस ना?
- 3) तुम्ही कुठे शिकला आहात.
- 4) आम्ही घरी यायला निघालो आहेत.
- 5) उमेशला गोव्यात करमलं आहे.
- 6) प्रिया तिच्या मोठ्या बहिणीकडे आली आहे.
- 7) शांताबाई अलाहाबादला गेल्या आहेत.
- 8) बाबासाहेब टेकडीवर फिरायला गेले आहेत.

IV उदाहरण के अनुसार नीचे दिए गए वाक्यों के निषेध वाचक रूप बनाइए।

उदाहरण: मी खूप थकलो होतो.
मी खूप थकलो नव्हतो.

- 1) मी फार दमले होते.
- 2) आम्ही शाळेत गेलो होतो.
- 3) तू तिथे गेली होतीस.
- 4) तू शाळेतून आली होतीस.
- 5) तुम्ही आधीच जेवला होतात.
- 6) ट्रक कड्यावरून कोसळला होता.
- 7) बस कड्यावर आदळली होती.
- 8) मुलं पावसात भिजली होती.

V उदाहरण के अनुसार वाक्यों का परिवर्तन कीजिए।

उदाहरण: तू येशील. त्याआधी तो जाईल. तू येशील तेव्हा तो गेला असेल.

- 1) मार्चमध्ये परीक्षा होईल. त्यापूर्वीच तिचा अभ्यास होईल.
- 2) ती बगिचा पाहील. त्याआधी फुलांनी बगिचा बहरेल.
- 3) तो घरी जाईल. त्याआधी पाहुणे परत जातील.
- 4) मी निवृत्त होईन. त्यापूर्वी भाषांतराचे काम होईल.

VI उदाहरण के अनुसार कोष्ठक में दिए गए क्रियाओं के साथ 'मुळे' का प्रयोग कर वाक्य पूरे कीजिए।

उदाहरण: परीक्षा संपल्यामुळे शाम कोल्हापूरला यायला निघाला होता. (संपणे)

- 1) आज लवकर काम मला खूप वेळ मिळाला. (करणे)
- 2) शाळा उशिरा तो उशिरा घरी आला. (सुटणे)
- 3) दुपारी खूप वेळ प्रिया रात्री झोपली नाही. (झोपणे)

4) गाडी वेगात खूपच धक्के बसत होते. (असणे)

VII उदाहरण के अनुसार दो दो वाक्यों को जोड़कर एक एक वाक्य बनाइए।

उदाहरण: पेट्टी जमिनीवर आदळली. सर्व सामान खोलीत पसरले.

पेट्टी जमिनीवर आदळल्यामुळे सर्व सामान खोलीत पसरले.

1) बस त्या स्टॉपवरून निघून गेली.

मला पायी जावे लागले.

2) पाणी बरोबर घेतले.

आम्हाला पाण्याचा त्रास झाला नाही.

3) उशीर झाला.

त्याने गाडी वेगात सोडली.

VIII उदाहरण के अनुसार कोष्ठक में दिए गए क्रियाओं के साथ 'वर' का प्रयोग कर वाक्य पूरे कीजिए।

उदाहरण: अपघाताची बातमी ऐकल्यावर शामच्या अंगावर

काटा उभा राहिला. (ऐकणे)

1) शिक्षिका वर्गातून बाहेर _____ विद्यार्थी दंगा करू लागले. (जाणे)

2) माझ्या मैत्रिणीला रस्त्यात _____ मला खूपच आनंद झाला. (बघणे)

3) ती गोष्ट _____ मला माझ्या जीवनातील प्रसंग आठवला. (वाचणे)

IX उदाहरण के अनुसार दो दो वाक्यों को जोड़कर एक एक वाक्य बनाइए।

उदाहरण: कात्रजचा घाट सुरक्षितपणे ओलांडला.

सर्वानी सुटकेचा श्वास घेतला.

कात्रजचा घाट सुरक्षितपणे ओलांडल्यावर सर्वानी

सुटकेचा श्वास घेतला.

1) सर्व काम केलं.

मी सिनेमा पाहिला.

2) आई झोपून उठली.

आई कामाला लागली.

3) मी घरातून बाहेर पडले.

पारुस पडू लागला.

X उदाहरण के अनुसार वाक्यों का परिवर्तन कीजिए।

उदाहरण: अभ्यास करून मी मैत्रिणीकडे गेले होते.

अभ्यास झाल्यावर मी मैत्रिणीकडे गेले होते.

1) श्याम बातमी वाचून घाबरला होता.

2) वृंदावन गार्डनचे दृश्य पाहून प्रिया खूश झाली.

- 3) बाळ उटून आईजवळ धावत आला.
- 4) बाबा त्यांच्या जुन्या मित्राला भेटून आनंदित झाले.

XI उदाहरण के अनुसार दो दो वाक्यों को जोड़कर एक एक वाक्य बनाइए।

उदाहरण: मी अभ्यास केला. मी मैत्रिणीकडे गेले.
मी अभ्यास करून मैत्रिणीकडे गेले.

- 1) बाबा त्यांच्या जुन्या मित्राला भेटले.
बाबांना आनंद झाला.
- 2) कर्मचारी सचिवांकडे गेले.
कर्मचाऱ्यांनी सचिवांना तक्रारी सांगितल्या.
- 3) उमेश भल्या पहाटे उठला.
उमेश फिरायला गेला.

XII नीचे दिए गए संवाद पूरे कीजिए।

- प्रिया - सुमन, बघ ती गर्दी कसली तिथे?
सुमन -
प्रिया - चल तर मग, जाऊनच बघू या तिथे!
सुमन -
प्रिया - हो, बघ ना केवढं लागलंय त्याला डोक्याला.
सुमन -
प्रिया - हो. मारुतीवाल्यानेच गाडी पुढे घेताना धक्का मारलाय त्या सायकलवाल्याला!
सुमन -
प्रिया - तिथेच आहे बघ त्याची सायकल पूर्ण चेंदामेंदा झालाय.
सुमन -
प्रिया - हो ना. गाडीवाला त्याला उचलून घेऊन जातोय बघ.
सुमन -
प्रिया - हो सज्जन माणूस वाटतो तो गाडीवाला, नाहीतर त्या बिचाऱ्या सायकलवाल्याचे काय झाले असते?
सुमन -

पढ़िए और समझिए

एक थरारक प्रसंग

हीच ती त्या अपघाताची जागा! तू फारच लहान होतीस त्यावेळी! नेहमी प्रमाणे मी सकाळी फिरायला गेलो होतो. जाता जाता मी तो भयंकर अपघात बघितला. रस्त्यावर एक ट्रक उभा होता. त्या ट्रकवर एक मारुती थाडकन आदळली. मी तिथेच होतो. क्षणभर भांबावलो. मदत करायला धावलो. पण परिस्थिती हाताबाहेर गेली होती.

मी तिथे पोहेचेपर्यंत काहीच शिल्लक राहिले नव्हते. मारुतीतल्या माणसांना बाहेर पडायला वेळच मिळाला नव्हता. ते सगळं पाहून मी सुन्न झालो होतो. माझे हातपाय थरथरायला लागले होते. जीभ कोरडी पडायला लागली होती. मी कसाबसा सावरलो. शहराच्या दिशेनं धावायला लागलो. धावता धावता एक दुकान दिसलं. सुदैवाने तिथे फोनही होता. पोलिसांना फोन केला. परत घटनास्थळी गेलो. बघता बघता तिथं प्रचंड गर्दी जमली होती. गर्दी काबूत आणता आणता पोलिसांच्या नाकी नऊ आले होते. मला वेळ घालवायला सवड नव्हती. माझी तिथे जरूरही नव्हती. मी तिथून काढता पाय घेतला.

दुसऱ्या दिवशी समजलं. ती मारुती आपल्या काळेकाळांची होती. गाडीत काका, काकू आणि त्यांची लेक - उमा होती.

यापुढे मी कुठलाही अपघात बघेन तेव्हा मला या अपघाताची आठवण येऊन गेली असेल.

शब्दार्थ

लेक	लडकी, बेटी
लहान	छोटा
नेहमीप्रमाणे	हमेशा की तरह
भयंकर	भीषण
बघायला मिळणे	देखने को मिलना
क्षणभर	पलभर, क्षणभर
भांबावणे	भौंचक्का रह जाना
हाताबाहेर	हात से निकलना, पहुँच के बाहर
पोहोचणे	पहुँचना
काही शिल्लक नसणे	कुछ भी बाकी न रहना
वेळ	वक्त, समय
जीभ कोरडी पडणे	जबान सुखना
धावणे	दौड़ना
बघता बघता	देखते ही देखते
प्रचंड गर्दी	प्रचंड भीड़
नाकी नऊ येणे	नाक में दम होना
वेळ घालवणे	समय बिताना
सवड	फुरसत
काढता पाय घेणे	खिसक जाना
समजणे	समझना
जरूरी	जरूरी

अभ्यास

- I नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर दीजिए।
- 1) अपघात कसा झाला?
 - 2) 'मारुती' गाडी कुणाची होती?
 - 3) गाडीत अपघात झाला हेव्हा कोण कोण होतं?
 - 4) काय करताना पोलिसांच्या नाकी नड आले?
- II नीचे दिए गए वाक्यों में रेखांकित शब्दों के स्थान पर कोष्ठक में से समानार्थक शब्दों का प्रयोग कीजिए।
(बहुतेक, जबर, भरधाव, भयानक, पुढून)
बहुधा, समोरून, वेगात येणाऱ्या गाडीवर आदळल्यामुळे भीषण अपघात होतात. कोणीही दगावलं नाही तरी जोरदार मार बसतो.
- III नीचे दिए गए वाक्यों में रेखांकित शब्दों का/वाक्यांशों का प्रयोग कर एक एक नया वाक्य बनाइए।
- 1) मी अगदी घाबरून गेले.
 - 2) ते दृश्य बघून माझ्या अंगावर काटा आला.
 - 3) माझ्या सुनेवर घराची जबाबदारी टाकून मी निर्धास्त झाले.
 - 4) त्याचे रागाचे बोलणे ऐकून मी सुन्न झाले.
 - 5) अपघातात सापडलेल्या मुलाला सुखरूप घरी आलेला पाहून मी सुटेकचा निश्वास टाकला.
 - 6) त्या पूर्ण दाट जंगलातल्या प्रवासात मी जीव मुठीत धरून बसले होते.
- IV इस पाठ में आए हुए हिंदी और मराठी के समान अर्थवाले शब्दों की सूची बनाइए।
- V मराठी में अनुवाद कीजिए।
एक बार मैं अपने घर कोल्हापूर वापस आ रहा था। बस में सीट का आरक्षण हो गया था इसलिए आराम से खिडकी के पास की सीट पर बैठा था। हम तीन-चार घंटों की यात्रा कर चुके थे। बस एक रेल्वे क्रॉसिंग पर रुकी। वहाँ और भी कई गाड़ियाँ खड़ी थी। पूछने पर पता चला कि एक दुर्घटना हो गई है। एक बस बारातियों को लेकर जा रही थी और जल्द-बाजी में बस ड्राइवर बिना इधर-उधर देखे पटरी पार कर रह था। बस का तीन चौथाई हिस्सा पटरियों को पार कर चुका था। तभी एक मालगाडी तेजी से आई। बस को टक्कर लगी! लेकिन बड़ी दुर्घटना नहीं घटी। 'सावधानी हटी दुर्घटना घटी' पर सब को अमल करना चाहिए।
- VI हिंदी में अनुवाद कीजिए और उपयुक्त शीर्षक दीजिए।

गाडगे महाराज हे महाराष्ट्राचे थोर संत तर खरेच पण थोडे वेगळ्या प्रकारचे. त्यांनी कधी देवधर्माचं खोटं अवडंबर माजविलं नव्हतं किंवा लोकांना अंधश्रद्धेचा मार्ग दाखविला नव्हता. अनिष्ट रुढींच्या आणि सामाजिक प्रथांच्या विळख्यातून जनसामान्यांना बाहेर काढण्याचं काम त्यांनी केलं होतं. मुख्य म्हणजे हे सगळं जनसुधाराचं काम त्यांनी लोकांमध्ये पूर्णतः मिसळून आणि त्यांच्या भाषेत, त्यांना समजेल अशा रीतीने केलं, हे विशेष.

त्यांच्या डोक्यावर नेहमी एक खापराचे गाडगे असायचे. भाकरी ठेवायला, पाणी प्यायला, जेवायला, हात धुवायला असे त्या गाडग्याचे अनेकविध उपयोग असत, या गाडग्यामुळेच त्यांना 'गाडगेमहाराज' हे नाव पडलं होतं.

मी लहानपणी त्यांची एक सभा पाहिली होती. आमच्या बंगल्यासमोर खूप मोठं मोकळं मैदान होतं. सभेच्या दिवशी दुपारी तीन वाजायच्या सुमाराला ते आणि त्याचे अनुयायी हातात मोठमोठाले झाडू घेऊन आले व ते मैदान झाडून स्वच्छ करण्यास त्यांनी खूप जोमाने सुरवात केली होती. खेड्यातल्या जनतेला स्वच्छतेचे महत्त्व पटवून देण्याचा यापेक्षा अधिक परिणामकारक मार्ग मी पाहिला नव्हता. संध्याकाळी सात वाजेपर्यंत पटांगण झाडून लख्ख झालं. त्यानंतर त्यावर पाणी शिंपडलं गेलं.

शेजारच्याच घरातून गाडगेमहाराजांच्या जेवणासाठी दोन भाकरी व मीठ त्यांच्या अनुयायांनी मागून आणलं होतं. त्यांना फक्त ज्वारीच्या भाकरी व मीठच हवं असे. कारण तोच महाराष्ट्रातल्या जनसामान्यांचा आहार होता. कुणी गव्हाच्या पोळ्या किंवा पक्वान्न दिलं तर ते नम्रपणे नाकारलं जायचं. जमिनीवर गोल करून बसूनच ती सारी मंडळी जेवली. साधारण नऊ च्या सुमाराला त्यांच्या भजनाच्या कार्यक्रमाला सुरुवात झाली. सुंदर भजन - "गोपाळा, गोपाळा, देवकीनंदन गोपाळा". भजनात, त्या नादबध्दात सगळा श्रोतृवर्ग सामील झाला होता. हजारोंचा श्रोतृसमुह - तल्लीनतेने टाळ्या वाजवून भजन म्हणत होता. मध्ये मध्ये गाडगेबाबा दोन्ही हात उंचावून डोक्यावर धरून मोठमोठ्याने टाळ्या वाजवत. त्यांचा श्रोतृवृंद पण त्यांचे अनुकरण करत होता. तो एक मनाला थक्क करणारा नितांतसुंदर अनुभव होता. भजन करता करता मध्येच थांबून गाडगे महाराज देवदेवतांच्या व्यर्थ अवडंबरावर, समाजातल्या अनिष्ट रुढींवर व हुंडा आणि लग्नात फाजिल खर्च करून कर्जबाजारी होणे इत्यादी अनिष्ट प्रथांवर घणाघाती टीकेचे आसूड ओढीत.

"मल देव बनवू नका. माझ्या मूर्ती बनवू नका. देवळं बनवू नका" ही त्यांची परखड शिकवण होती. ते पक्के बुद्धीप्रामाण्यवादी व तर्कसंगत आचाराचा पाठपुरावा करणारे संत होते.

आपण सगळे जर त्यांनी दाखविलेल्या मार्गावरून चालत राहिलो तर येत्या अर्धशतकानंतर भारत एक प्रगत, सुखी व समाधानी देश झालेला असेल.

परखड	- स्पष्ट, साफ, ढीढ़.
बुद्धिप्रामाण्यवादी	- बुद्धी, संगत आचार विचारों को प्रमाण मानकर चलनेवाला.
तर्कसंगत	- तर्क के परिमाण पर उतरनेवाली, तर्कसंगत.)

टिप्पणियाँ

1 नीचे दिए गए वाक्यों के क्रियारूप पर ध्यान दीजिए।

- 1) परीक्षा संपली होती. परीक्षा खतम हुई थी।
- 2) अशाच अपघातात मी सापडलो होतो. ऐसी ही दुर्घटना में फस गया था।
- 3) सगळे निर्धास्त झाले होते. सब निश्चित हो गए थे।

मराठी में पूर्ण भूत काल की क्रिया का गठन हिंदी के समान ही सामान्य भूतकाल की क्रिया में 'होना' धातु के उपयुक्त रूप का प्रयोग कर किया जाता है।

उदाहरण:

	एकवचन		बहुवचन
उ.पु.	(पु.) मी उठलो होतो. मैं उठा था।	आम्ही	उठलो होतो. हम उठे थे।
	(स्त्री.) मी उठले होते. मैं उठी थी।	आपण	
म.पु.	(पु.) तू उठला होतास. तुम उठे थे।	तुम्ही	उठला होता. आप उठे थे।
	(स्त्री.) तू उठली होतीस. तुम उठी थीं।	आपण	
अ.पु.	(पु.) तो उठला होता. वह उठा था।	ते उठले होते. वे उठे थे।	
	(स्त्री.) ती उठली होती. वह उठी थी।	त्या उठल्या होत्या. वे उठी थीं।	
	(नपुं.) ते उठलं होतं.	ती उठली होती.	

2. नीचे दिए गए वाक्यों को देखिए।

उ.पु.	(पु.) मी उठलो नव्हतो. मैं उठा नहीं था।	आम्ही/आपण उठलो नव्हतो. हम/आप उठे नहीं थे।
	(स्त्री.) मी उठले नव्हते. मैं उठी नहीं थी।	आम्ही/आपण उठलो नव्हतो. हम/आप उठे नहीं थे।
म.पु.	(पु.) तू उठला नव्हतास. तू उठा नहीं था।	तुम्ही/आपण उठला नव्हता. हम उठे नहीं थे।
	(स्त्री.) तू उठली नव्हतीस.	

	तू/तुम उठी नहीं थी।	
अ.पु.	(पु.) तो उठला नव्हता. वह उठा नहीं था।	ते उठले नव्हते. वे उठे नहीं थे।
	(स्त्री.) ती उठली नव्हती. वह उठी नहीं थी।	त्या उठल्या नव्हत्या. वे उठी नहीं थीं।
	(नपुं.) ते उठलं नव्हतं.	ती उठली नव्हती.

उक्त प्रकार के वाक्यों के निषेधवाचक रूप बनाने के लिए 'हो' के स्थान पर 'नव्हते' के रूपों का प्रयोग करते हैं। इस की पूरी रूपावली उपर दी गई है।

III मराठी के क्रियाओं में भूतकालिक प्रत्यय 'ल्या' लगाने के बाद नीचे दिए गए अव्ययशब्द/परसर्ग जोड़कर नये प्रयोग बनाए जाते हैं।

- वर	केल्या + वर = करने के बाद
- नंतर	केल्या + नंतर = करने के बाद.
- शिवाय	केल्या + शिवाय = बिना किए/किए बिना।
- वाचून	केल्या + वाचून = बिना किए/किए बिना।
- ला	केल्या + ला = केल्याला - करने को
- चा	केल्या + चा = करने का
- मुळे	केल्या + मुळे = करने के वजह से

उदाहरण:

तो बसल्यावर सगळे बसले.	}	उसके बैठने पर सब बैठ गए।
तो बसल्यानंतर सगळे बसले.		
तो बसल्याशिवाय सगळे बसले.		उसके बैठे बिना सब बैठ गए।
तो बसल्यावाचून काही बिघडलं नाही.		उसके न बैठने से कुछ नहीं बिगडा।
तो बसल्याला पाच मिनिटं झाली.		उसे बैठे हुए पाँच मिनिट हो गए।
तो बसल्याचा मला आनंद झाला.		उसके बैठने से मुझे खुशी हुई।
तो बसल्यामुळे मला आनंद झाला.		उसके बैठने से मुझे खुशी हुई।

IV नीचे दिए गए प्रयोगों पर ध्यान दीजिए।

- 1) मी परत येईपर्यंत तू निघून गोला असशील. (मेरे वापस आने तक तुम निकल गए होंगे।)
- 2) आठ वाजेपर्यंत गाडी स्टेशनवर आली असेल. (आठ बजे तक गाडी स्टेशन पर आई होगी।)
- 3) साडेआठ वाजेपर्यंत गाडी सुटली असेल. (साढ़े आठ बजे तक गाडी छुट गई होगी।)

उपर्युक्त प्रयोगों में संभावना जताने के लिए 'अस' क्रिया के उपयुक्त रूप के साथ मुख्य क्रिया के भूतकालिक रूप का प्रयोग किया गया है। ऐसे प्रयोग को पूर्ण

भविष्यत काल कहते हैं। इन में किसी समय का उल्लेख अनुस्यूत होता है और उस समय दूसरी क्रिया के पूरी तरह समाप्त हो जाने का संकेत दिया जाता है।

इन प्रयोगों की पूरी रूपावली 'जा' क्रिया के साथ नीचे दी गई है।

	एकवचन	बहुवचन
उ.पु.	(पु.) मी गेलो असेन. मैं जा चुका होऊँगा। (स्त्री.) मी गेले असेन. मैं जा चुकी होऊँगी।	आम्ही/आपण गेलो असू. हम/आप जा चुके होंगे।
म.पु.	(पु.) तू गेला असशील. तुम जा चुके होंगे। (स्त्री.) तू गेली असशील. तुम जा चुकी होगी।	तुम्ही/आपण गेले असाल. तुम/आप जा चुके होंगे। आप जा चुकी होंगी।
अ.पु.	(पु.) तो गेला असेल. वह जा चुका होगा। (स्त्री.) ती गेली असेल. वह जा चुकी होगी। (नपुं.) ते गेले असेल.	ते गेले असतील. वे जा चुके होंगे। त्या गेल्या असतील. वे जा चुकी होंगी। ती गेली असतील.

इन प्रयोगों के निषेधवाचक रूप बनाने के लिए क्रिया के भूतकालिक रूप के साथ 'नस' क्रिया के उपयुक्त रूप का प्रयोग करते हैं।

उदाहरण:

अ.पु.	मी गेलो नसेन. मैं नहीं जा चुका होऊँगा।	आम्ही/आपण गेलो नसू. हम नहीं जा चुके होंगे।
म.पु.	तू गेला नसशील. तुम नहीं जा चुका होगा। तू गेली नसशील. तुम नहीं जा चुकी होगी। ते गेले नसतील.	तुम्ही/आपण गेले नसाल. आप नहीं जा चुके होंगे। तुम्ही गेल्या नसाल. आप नहीं जा चुकी होंगी। वे नहीं जा चुके होंगे।
अ.पु.	तो गेले नसेल. वह नहीं जा चुका होगा। ती गेली नसेल. वह नहीं जा चुकी होंगी। ते गेले नसेल.	ते गेले नसतील. वे नहीं जा चुके होंगे। त्या गेल्या नसतील. वे नहीं जा चुकी होंगी। ती गेली नसतील.